

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการสืบทอดและฟื้นฟูภูมิปัญญาสุขภาพองค์รวมแบบบูรณาการ โดยความร่วมมือของนักศึกษาโปรแกรมวิชาสาธารณสุขชุมชนกับชุมชนตำบลชัยชุมพล มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเรียนรู้ร่วมกับชุมชนเกี่ยวกับองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านสุขภาพ ระบบสุขภาพ และเพื่อพัฒนารูปแบบการสืบทอดและฟื้นฟู ภูมิปัญญาสุขภาพ ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ระยะเวลาศึกษา 1 ปี 6 เดือน

ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาด้านสุขภาพในชุมชนสามารถนำมาจัดเป็นหมวดหมู่ตามการดูแลสุขภาพทางกาย ใจ ทางสังคม และทางปัญญา ได้ดังนี้ คือ 1) ด้านพิธีกรรมบำบัด/จิตบำบัด ซึ่งว่าด้วยการดูแลรักษาสุขภาพทางใจ ทางสังคมและปัญญา 2) ภูมิปัญญาด้านสมุนไพร 3) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับหมอนวด หมอเป่า หมอเข้ากระดูก 4) พิธีกรรมด้านการสร้างขวัญกำลังใจ 5) กลุ่มพิธีกรรมด้านการสร้างความร่วมเย็นและศรัทธา เมื่อเกิดการเจ็บป่วยกระบวนการเยียวยารักษาโรคในชุมชน มีหลากหลาย โดยชาวบ้านไม่ได้พึ่งระบบการแพทย์แบบใดแบบหนึ่งแต่จะพึ่งการรักษาแบบอื่นควบคู่กันไปโดยเฉพาะการดูแลรักษาตนเองแบบพื้นบ้าน ตามความเชื่อและวัฒนธรรม

ปัญหาในการสืบทอดภูมิปัญญาด้านสุขภาพผู้รับบริการรักษาหรือประชาชนทั่วไปคิดว่าเจ้าของภูมิปัญญาหวงความรู้ไม่ยอมถ่ายทอดให้ใคร ที่สำคัญคนรุ่นใหม่ไม่เห็นคุณค่าอีกทั้งยังมองว่าเป็นสิ่งที่ยงายและต่อต้าน ภูมิปัญญาบางอย่างไม่สามารถสืบทอดให้กับคนทั่วไปได้ต้องสืบทอดเฉพาะสายเลือดเท่านั้น

หัวใจสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ อยู่ที่การสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่นเกี่ยวกับชุมพลังของชุมชนหรือท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจ ศักดิ์ศรี และสำนึกของความเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกันร่วมกัน อันมีผลในการที่จะลุกขึ้นจัดการกับเรื่องราวต่างๆ ของตนเองในท้องถิ่นต่อไป ซึ่งได้รูปแบบในการสืบทอด ภูมิปัญญาจากการมีส่วนร่วมของชุมชน 3 รูปแบบคือ สวนสมุนไพรในชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการแก้ไขภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ต้องหนุนเสริมศักยภาพและพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ทุกหน่วยงานต้องเห็นความสำคัญ มีการประสานความร่วมมือกันเช่นโรงเรียน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สถานบริการสาธารณสุข โดยเอาเจ้าของภูมิปัญญามาพัฒนาเป็นแกนหลักในการแก้ไขปัญหา ซึ่งภาครัฐต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง